

Reykjavík 29. janúar 2026

Efni: Umsögn um þingsályktunartillögu um forvarnaráætlun gegn kynbundnu og kynferðislegu ofbeldi meðal barna og ungmenna, fyrir árin 2026-2030.

Almennt fögnum við að forvarnaráætlun taki við af þeirri sem var í gildi 2021-2025 en í þeirri áætlun var lögð áhersla á samskipti og samstarf við frjáls félagasamtök sem búið er að fjarlægja úr tillögu um nýja forvarnaráætlun. Þetta krefst sérstakra skýringa þar sem þekkingin og reynslan af forvarnarverkefnum sem þessum liggur að stórum hluta til einmitt hjá félagasamtökum sem hafa starfað innan málaflokksins í áratugi og lagt mikið í að þróa forvarnarverkefni.

Síðan 2018 hafa Stígamót staðið fyrir forvarnarverkefninu Sjúkást í samstarfi við félagsmiðstöðvar og skóla og hefur það gefið góða raun. Mikið efni til kennslu og fræðslu hefur verið framleitt undir hatti Sjúkást og er nýtt víða auk þess sem vitundavakning með ólíkum áherslum er kynnt árlega. Nú er svo komið að fullorðið fólk sem vinnur með börnum og unglingum fékk sjálft þessa fræðslu sem unglingar og nýta áfram í sínum störfum. Sjúkást hefur þannig fest sig í sessi rækilega sem forvarnarverkefni og hægt að byggja á þeirri reynslu, þekkingu og kynningu til framtíðar. Stígamót gera alvarlegar athugasemdir við að ríkið ætli sér ekki lengur að styrkja þetta verkefni og þar með fellur frá því að huga sérstaklega að forvörnum í félagsmiðstöðvum, en í áætluninni virðist sem svo að ein aðgerð (nr. 4) eigi að ná yfir miðlun þekkingar, skipulag fræðslu og forvarna í skólum, frístundaheimilum og félagsmiðstöðvum. Um er að ræða ólíka markhópa sem og hópa fagfólks sem fylgja ólíkum stefnum og starfsháttum, en við teljum einnig sérstakt er að hér sé ekki minnst á framhaldsskóla, háskóla og leikskóla.

Þá er vert að minna á Sjúktspjall en Stígamót og Dómsmálaráðuneytið eru í samstarfi um nafnlausu netspjallið og hafa undirritað samning þess efnis til þriggja ára. Það er vert að halda því til haga í forvarnaráætluninni, enda veitir það ungu fólki tækifæri til fræðslu og virkar þar með sem forvörn og ráðgjöf.

Stígamót hefðu gjarnan viljað sjá verulega styrkingu forvarnarteyma í skólum, að raunveruleg þekkingu á jafnréttismálum og þar með kynbundnu og kynferðislegu ofbeldi væri tryggð og að starfssemi teymanna væri studd og skoðuð með kerfisbundnum hætti. Það skýtur skökku við að kynjafræði, jafnréttiskennsla og kynfræðsla séu hvergi nefnd, en til þess að uppræta kynbundið ofbeldi er nauðsynlegt að fjalla um kyn, fjölbreytileika og mismunun. Þá höfum við áhyggjur af því að skilningur á kynbundnu áreiti og hversu víðfeðm hún er og hversu marga hún snertir sé ekki til staðar, en aðgerð nr. 18 um verklag og verkferla gegn slíku krefst innihaldsríkrar þekkingar á kynjakerfinu og hinseginleika, en án hennar er aðgerðin varla líkleg til árangurs.

Við yfirlestur þingsályktunartillögunnar vakna áhyggjur af því að það eigi að útbúa ýmislegt rafrænt efni, án aðkomu þeirra hópa og samtaka sem hafa mikla reynslu af málefnum sem efnið á að fjalla um. Áhyggjurnar snúa einnig að því hvort fræðslurnar skili raunverulegum og

mælanlegum árangri þar sem hann virðist einungis mældur með áhorfi. Þá veltum við fyrir okkur hvort netnámskeiðin verði jafnvel ekki skylda, en það er ekki hægt að sjá annað en að aðgerð nr. 12 fjalli um valkvætt efni.

Við veltum fyrir okkur hversu vel ígrunduð aðgerð nr. 9 er. Hverjir eru skilgreindir þjónustuveitendur og ábyrgðaraðilar og hvaða viðurlög eru við því að fylgja ekki reglum? Munu þessar reglur koma í veg fyrir aðgang barna að klámi og stafrænu kynferðisofbeldi í gegnum erlendar síður? Á sama tíma og við fögnum því að hugað sé að stafrænu kynferðisofbeldi og klámnotkun barna og ungmenna leggjum við enn áherslu á forvarnargildi kynja- og kynfræðslu til að koma í veg fyrir að þau sæki í efnið til að byrja með. Þá minnum við á skýrsluna *Mat á áhrifum af stafrænu aðgengi barna og ungmenna að klámi á heilsu þeirra og líðan frá 2023*, en efni hennar, niðurstöður og tillögur styðja við athugasemdir okkar.

Aðgerð nr. 20 mætti einnig útfæra fyrir grunnskóla, en Stígamót velta fyrir sér hvaða stuðningsúrræði fyrir gerendur sé verið að vísa í.

Stígamót telja óraunhæft að samskiptaráðgjafi geti náð yfir fleiri tegundir tómsunda án frekari fjármagns. Eðli málsins samkvæmt hlýtur að þurfa fleiri aðila til að sinna fleiri málum og kostar það ávallt fjármuni. Slíkri aðgerð, full fjármagnaðri myndum við sannarlega fagna. Þá veltum við fyrir okkur framtíð forvarnafulltrúa Sambands íslenskra sveitarfélaga. Sú staða var fjármögnuð í síðustu áætlun en það er óljóst hvað verður um þessa stöðu og hvernig eigi að fjármagna, en SÍS er hvatt til að byggja á þeim grunni sem hefur skapast.

Í engri aðgerð er sérstaklega hugað að fjölbreytileika, fræðslum um hana eða ólíkri nálgun fyrir ólíka hópa. Þvert á móti er verið að setja marga ólíka hópa saman í aðgerðir (t.d. aðgerð nr. 4). Gögn sýna að upplifun af kynbundinni áreitni, kynbundnu ofbeldi og kynferðisofbeldi er meiri hjá stelpum en stráku og sérstaklega há hjá t.d. fötluðu fólki og hinsegin fólki. Það er því furðulegt að engin aðgerð skuli ávarpa fjölbreytileika. Einnig er sérstakt að engin aðgerð ávarpi stráka sérstaklega, en þeir eru viðkvæmur hópur þegar lítið er til þess hverjir beita líkamlegu og kynferðisofbeldi. Gögn Stígamóta staðfesta þetta sem og frásagnir ungmenna á Sjúktspjall sömuleiðis.

Heilt yfir lýsa Stígamót áhyggjum yfir því að verið sé að skera á samvinnu og tengsl við félagasamtök og þá miklu reynslu og þekkingu sem hjá þeim býr. Einnig höfum við áhyggjur af því að ekki sé verið að fara í raunverulega fræðslu; kynjafræði og kynfræðsla er hvergi nefnd en þess í stað er lögð áhersla á netnámskeið. Þetta veldur okkur verulegum áhyggjum. Skólakerfið er vannýtt í forvörnum gegn kynferðisofbeldi og aðgerðir sem snúa að því virðast bæði eiga við um öll stig en framhaldsskólar og háskólar eru samt sem áður lítið nefndir. Fjölbreytileiki er hvergi sýnilegur og þrátt fyrir að áætlunin fjalli um kynbundið ofbeldi er lítið einblínt á kynjabreytuna.

Við hvetjum stjórnvöld til að endurskoða stefnuna, taka mið af sérfræðiþekkingu og samráði við þau sem búa yfir þekkingu og reynslu með það að markmiði að hafa raunveruleg áhrif og vinna í þessum málaflokki af krafti.

Virðingarfyllst,

Svandís Anna Sigurðardóttir,

verkefnastjóri Stígamóta